

a díla. Vlastní jádro je rozděleno do dvou částí, které jsou obě opatřeny krátkými úvodny. První z nich, nazvaná *Současné soudy*, obsahuje v chronologickém pořadí vybrané soudy Ibsenovy i soudy a reakce současníků na jeho dílo. V druhé části, nazvané *Moderní názory*, je možno sledovat měnící se tendence v hodnocení Ibsenova odkazu od básníkův smrti až do současnosti.

Velkou předností knihy je šíře jejího záběru. Vedle Ibsenových dopisů, poznámek k hrám a různých jiných písemností zde čteme dopisy, recenze, články a úryvky z knih jeho přátel i nepřátel, herců, spisovatelů a kritiků. Najdeme zde básně jím inspirované (Roy Fuller, James Joyce), parodii na Rosmersholm, Archerův výběr z nadávek, které se na Ibsenovu hlavu snesly po londýnském provedení *Strašidel*, i Freudův psychoanalytický rozbor *Rosmersholmu*. Se zájmem čteme slavnou kritiku Hamsunovu, komentáře Brechtovy, obvinění Strindbergova, pochvalné zmínky Wildeovy, obdivné články Jamese Joyce, Henryho Jamese, Hofmannsthalův esej o Ibsenových hrdinech, úryvek z Croceových Evropských literatur devatenáctého století, výňatky z delších literárněhistorických i teatrologických prací a monografií atd. Z proslulých jmen se zde ještě objeví Shaw, dále pak Yeats, Galsworthy, Gide, Rilke, Pound, Stanislavský, T. S. Eliot, Arthur Miller, Auden. Zvláštní pozornosti si zaslouží stať anglického romanopisce E. M. Forstera *„Ibsen the Romantic“* (1928), v níž autor chápe Ibsena jako romantika, který jen ve středním období své tvorby přijal realistický způsob vyjadřování.

Ibsen před námi vystupuje jako autor, z jehož díla si každá generace vybírá své. Za jeho života a krátce po jeho smrti byl Ibsen vyzvedán především jako autor her problémových a jako kritik společnosti, nejvíce byly zdůrazňovány hry středního období (viz např. interpretaci Shawovu). Jak se však problémy, jimiž se Ibsen ve svých hrách zabýval, počaly přezívat, přesunul se důraz na jeho dramatickou techniku, která byla rozebírána a napodobována; jeho hry byly i nadále vysoce hodnoceny přes svůj „zastaralý“ obsah. V poslední době pak jsou stále více kladeny do popředí Ibsenovy kvality básnické. Jednak se oceňují hry z let padesátých, šedesátých a devadesátých, jednak jsou objevovány poetické kvality i v prozaických hrách let sedmdesátých a osmdesátých. Tento posun jistě také souvisí se změnou názoru na to, co je to poetické drama.

Knihu, která je prvním pokusem o ibsenovský soubor tohoto druhu, uzavírá výběrová bibliografie a rejstřík. Jako každý výbor, je i tento jistě poněkud subjektivní a se zařazením či vynecháním některých statí bylo by možno vyjádřit nesouhlas. Za nepřilíh šťastné řešení pokládám to, že do jednoho svazku byly zahrnuty texty autorovy i reakce na jeho dílo. Z pochopitelných důvodů ve výběru převažují autoři anglicky píšící a poměrně dobře je zastoupena i oblast skandinávská; hůře na tom jsou už země mluvící německy a země románské, slovanská oblast pak je reprezentována toliko dvěma úryvky ze Stanislavského. Zde jsou i hlavní slabiny přehledů bibliografického rázu, které si však, a to je nutno zdůraznit, nečiní nárok na úplnost. K tématu „Ibsen v Anglii“ chybí některé práce německé (Huber, Fischer) a dosti kusé jsou záznamy o prvních překladech Ibsena do češtiny (i do polštiny). Autor sice uvádí první české překlady Opor společnosti, *Strašidel*, *Rosmersholmu* nikoli však už *Domova loutek* (1888), *Nepřítel lidu* (1888), *Divoké kachny* (1894) a jiných her, zatímco u ostatních jazykových oblastí uvádí i překlady mnohem pozdější. Překlady do ruštiny např. registruje pečlivě. Důvod je nasnadě: vyšla monografie Nilssonova (*Ibsen in Russland*, 1958). Stejně tak je tomu s holandštinou. Existující mezeru by tedy naši nordisté měli zaplnit.

Za hlavní klad této cenné knihy pokládám to, že zde byly poprvé s velkou erudiicí (McFarlane je mj. autorem studie *„Recent Trends in Ibsen Scholarship and Criticism“* z r. 1963) shromážděny práce, více či méně známé, z nichž některé jsou jinak dosti těžko dostupné, a že byly zpřístupněny zájemcům o Ibsenovo dílo.

Tato stručná informace by mohla být, podle mého názoru, podnětem k úvaze, zda by-
chom na podobnou edici souborů kritických statí o velkých autorech naší i světové literatury neměli pomyslet i v ČSSR. Byla by velmi užitečná.

Jiří Munzar

The Unpublished Lectures of William Morris, edited and compiled by Eugene D. LeMire
(Wayne State University Press, Detroit, 1969, pp. 33 + 331)

It will certainly be a puzzle for literary historians of the future to understand why the name of William Morris suffered such an eclipse from about 1900 to perhaps the mid-twentieth century, an eclipse no less real in spite of the anniversary celebrations of the nineteen-thirties, the remarkable Collected Edition of his works in 24 volumes edited with unique and informed introductions by his daughter May, and her two biographical and critical volumes with their wealth of new material, *William Morris, Artist, Writer, Socialist*

(1936), and the pioneering Marxist assessment by R. Page Arnot (1934, re-stated with even greater vigour in *W. Morris, the Man and the Myth*, 1964). Only now, with the re-interpretation of the whole creative lifetime of Morris, mainly along the two lines of correct assessment of his importance for the Modern Movement in Art (Pevsner, Floud, etc.) on the one hand, and on the other, the perhaps even more fundamental and certainly hitherto greatly neglected aspect of Morris's contribution to Marxist thought, do we come within range of appreciating the prophetic truth of what Shaw wrote in 1936: "And with such wisdom as my years have left me I note that as he has drawn further and further away from the hurlyburly of our personal contacts into the impersonal perspective of history he towers greater and greater above the horizon beneath which his best advertized contemporaries have disappeared." (Morris As I Knew Him, in *May Morris, W. Morris: Artist, Writer, Socialist*, Vol. II, Oxford, 1936, p. x1). Today, alongside basic reassessments such as that of A. A. Elistratova (*Istoriya angliiskoy literaturi*, IX, 1958) and Y. F. Shedov (*W. Morris, Selections*, Moscow, 1959) and the seminal work of E. P. Thompson (*W. Morris, Romantic to Revolutionary*, London, 1955), the most important moment must be the rendering available for the scholarly and the wider public of what Morris actually said.

Here the most essential and novel contribution to date is that of Professor Eugene D. LeMire in his present volume, *The Unpublished Lectures of W. Morris*. In this edition, which is of central importance for any study of Morris, Professor LeMire has rendered once more available those conclusions of Morris which were not fully represented in hitherto available editions and which have been left fallow in obscure manuscripts for a variety of reasons, of which probably the strongest — at the time of the editing of the collected works — may have been the desire to preserve his name from the "shocking" imputation of Communist and Marxist. May Morris was certainly aware of the real trend of her father's thought, and although she did not grant space in her Collected Edition to some of his most important theoretical and propaganda utterances, she did endeavour in her accompanying introductions and especially in her own two Volumes mentioned above to quote sufficiently from unpublished manuscripts to allow a fairly objective and complete picture of the general trend of Morris's thought towards a theory of political action, collective life, and the social significance of art, based on principles which he had certainly first imbibed from Carlyle and Ruskin, but had drastically revised in the light of his study of Marx and Engels and of his participation in socialist politics and agitation. But only now, with the publication of the more important of the hitherto unpublished lectures (ten in number and ranging in theme from Art: a Serious Thing, and Art and Labour, to The Present Outlook in Politics, and What Socialists Want), have we the opportunity to make a serious assessment of the nature and validity of Morris's political, social and aesthetic theory. When we consider that Morris's greatest and most lasting influence was not on the Fabian wing of British political thought, but on the revolutionary left wing in such figures as, for example, Tom Mann, and that largely through what has been almost an unacknowledged but nevertheless persistent tradition, we can realize the importance of Professor LeMire's service as editor.

To sum up, interpret and evaluate the concentrated thought expressed in these lectures — and expressed, as Professor LeMire rightly stresses, not with the intention of rendering a final and formal philosophic or aesthetic statement, but in the course of the day-to-day political rough-house of the late 19th century, with the purpose of convincing a live and often a mass audience — is impossible in the course of a short review and should not even be attempted. Professor LeMire assures us that a "full-length study" is under way and we may with confidence look forward to an illuminating treatment from this enlightened scholar. In the present work, he has rendered a further service to future scholarship by providing a Calendar of Morris's platform work for 1877 to 1896 (over six hundred authenticated occasions on which Morris lectured in those years "before so many different groups, on such a variety of topics" (Intr., p. 32) should lay once and for all the ghost of the utopian dreamer "born out of [his] due time") and an exhaustive Bibliography of the lectures, built up from an examination of all the available material published and unpublished, contemporary periodicals, letters, diaries, biographies and "clues in the lectures themselves". This notable newly available material deserves the attention of scholars especially in the socialist world.

There is nothing to complain of in this edition except the design of the jacket, which gives on the back a foreshortened drawing from a well-known photograph of Morris, a drawing which completely fails to seize the characteristics of his features and expression.

Jessie Kocmanová